

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Чеченской Республики

МУ «Отдел образования Шалинского муниципального района»

МБОУ «СОШ №2 с. Сержень-Юрт»

Приложение № 1 к ООП НОО

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (чеченский) язык»

для обучающихся 1 – 4 классов

с. Сержень-Юрт 2023

ЧУЛАЦАМ

Кхеторан кехат	3
Предметан чулацам.....	7
1 класс	7
2 класс	11
3 класс	13
4 класс	16
Йуъхьанцарчу йуккърчу дешаран тегланехъ «ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан программа карайерзоран кхочушдан лору жамлаш.....	18
Личностни жамлаш.....	18
Метапредметан жамлаш.....	20
Предметан жамлаш.....	22
1 класс	23
2 класс	24
3 класс	26
4 класс	27
Нохчийн меттан тематикин планировани	30
1класс	30
2 класс	31
3 класс	36
4 класс	40
Нохчийн меттан поурочни планировани.....	42
1 класс	42
2 класс.....	45
3 класс.....	51
4 класс.....	55

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца дог'уш, нохчийн мотт (оьрсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттанстатус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьртахьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьобхуш а бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидIа Программа) кхолларан бухбу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу оманца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегехь чIагIйина 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.);
- 2014 шеран 30 октябран N 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);
- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программа хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);
- Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара концепци (тIечIагIйина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо

14.02.2013 ш.);

- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тӀечӀагӀйарх №83 йолу Указ (тӀечӀагӀдина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)
- Нохчийн Республликехь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чӀагӀйина 2022.05. 12 № 3 йолчу Илманан Советан кхеташонехь);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Соьлжа-гӀала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

Программа кхочушйаран бухахь системехь-гӀуллакхдаран некъ бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Ӏамор тӀехьажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаранпредметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хӀоттийна йу.

Школан дешаран хӀинцалерчу тенденцешна а, Ӏаморан жигарчу методикашна а тӀехьажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хӀотторехь хьехархошна методикин гӀо лацаран Ӏалашонца кечийна йу хӀара Программа.

Белхан Программас хьехархочун аьтто бийр бу:

- 1) нохчийн мотт хьехаран процессехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Ӏаморан личностни, метапредметан, предметан жамӀашка кхачаран хӀинцалера некъаш кхочушдан;
- 2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерствос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чӀагӀдина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программца (кьобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022 ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программца (кьобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тӀекхуьу чкьор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тӀечӀагӀйина Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхьаьнадогӀу Ӏаморан кхочушдан лору жамӀаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Ӏаморан шерашца къасто а, хӀоттамца дӀанисбан а;
- 3) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема

Іаморна дешаран хенан магійнчу герггарчу дІасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Іаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гІуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кечйан.

Программин чулацам тІехъажийна бу йуьхъанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхъанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жамІашка кхачарна.

Программа тІехъажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъайогІучу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, гІо лацарна а.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан герггарчу белхан Программин чулацам йуьхъанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнабогІуш бу.

Дешаран предметан чулацам внеурочни гІуллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин мероприятеш, кьийсамаш (конкурсаш), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линиш

Дешаран предметан коьчал меттаІилманан дакъошца йогІуш хІоттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь хІокху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а», «Къамел кхиор».

Программехь къаьсташ йу кхо блок: «Къамелан гІуллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар Іамор»), «Къамел кхиор».

«Къамелан гІуллакхдаран тайпанаш» цІе йолу хьалхара блок йоьзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхьаьна къамелан гІуллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхъанцарчу классийн дешархойн (тІекеренан Іалашонаш къасто хаа, къамелан тІекеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; къамелан этикетан бакъонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» цІе йолчу шолгІачу блоко йукъалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна тІехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; хІинцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуьхъанцара кхетамаш кхоллар. ХІара блок тІехъажийна йу (Іамийнчун гурашкахь) хІинцалерчу нохчийн литературни меттан норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге

сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жобпаллин а, кхетаме а йукъаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» цІе йолу кхоалгІа блок. Чулацаман коьртачу декъах кху блокехь тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функционални-маѡнийн тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет ІаморанІалашо а, хьесапаш а

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тІегІанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан **Іалашо** – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гІуллакхдарна практикехь йукъабалор; дешархошкахь нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билгал долу хаарш кхоллар.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тІегІанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан**хьесапаш** ду дешархошкахькхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурах йуьхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;
- нохчийн матте позитиван эмоцин-мехаллин йукъаметтиг, цуьнан цІеналла а, башхалла а ларйарехь декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачаме дало гІертар;
- тІекеренан Іалашонашца, хьелашца, хьесапашца богІу меттан гІирсаш харжарехула, нохчийн маттахь жамІаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- хьехархочун/однокласникийн барта аларш хазарехь тІеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехь а, коллективан беседехь дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хІитто хаар кхоллар а, кхиор а;
- нохчийн меттан системех а, хІоттамах а болу йуьхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);
- функционални говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зІе латто а, кхин дІа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

Дешаран планехь «Ненан(нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогІуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогІу, Іамо тІейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Iаморна леринчу сахътийн йукъара терахь – 372 с.
(хIора классехь кIирнах 3с.): 1-чу классехь – 66 с., 2-чу классехь – 102 с.,
3-чу классехь – 102 с., 4 классехь – 102 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Iаморнаделлачу сахътийн
барам, дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахътийн
чоьтахшаалсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

1 класс

Йоза-дешар Iамор

Къамел кхиор

Гайтаме-васте моделийн гIоьнца къамелах болу йуьхьанцара кхетам.
Къамел суьртийн а, схемийн а гIоьнца маьIнийн дакъошка (предложенешка)
декъар.

Текстах болу йуьхьанцара кхетам. Хозуьйтуш ша йоьшуш а, ладугIуш а
текстах кхетар.

ХIума а, цуьнан цIе йоккху дош а.
(Мила?), (хIун?) бохучу хаттаршна жобпаш лун дешнаш. ХIуманийн дараш гойту
дешнаш. Дашах а, предложенех а йукъара кхетам.

Iаморан диалогехь дакъалацар. Билгалйаьхначу теманашна а, хьелашнаа
йуьхьанцарадиалог хIоттор.

Сюжетан суьртех а, шайн ловзарех а, занятех а, тергамех а дийцаран кепехь
кегий дийцарш хIиттор.

Къамелан гIиллакхаш. Нохчийн меттан гIиллакхе дешнаш (маршалла
хаттар– *Йуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Иодика йар –
Иодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...*).

Хаттаран предложенин интонаци (йиш).

Нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш
довзар.

Дош а, предложени а

Дешан маьIнин тергам. Гергара а, дуьхьалара а маьIна долу дешнаш. Уьйр
лелорехь дешан меттиг а, цуьнан гIуллакх а. Къамелехь хIуманаш, хIуманийн
билгалонаш, дараш билгалдечу дешнех нийса пайдаэцар.

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а.

ХIума (объект) йовзар санна дош тIеэцар. Дешан маьIнина тIехь тергам.
Дош а, цо билгалйо хIума а йовзар (къастар).

Дош а, предложени а йовзар. Предложеница болх бар: дешнаш билгалдахар, церан хьалх-тӀаьхьалла (рогӀалла) хийцар. Предложенин йозанан кеп йалор. Тайп-тайпанчу эшарца (интонацица) предложенеш дӀайешар. Интонированин (иэшарца йешаран) хаарш шардар. Текстера предложенийн барам билгалбар.

Диалог.

1-на тӀера 10-на тӀекхаччалц дагардар.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Дешан аьзнийн хӀоттаман а, цуьнан маьӀнийн а цхьаалла. Дашехь долчу аьзнийн хьалх-тӀаьхьалла а, аьзнийн барам а къастор. Схемина тӀе а тевжаш, къамелан аьзнийн характеристика йар. Нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дустар.

«К» элпаца билгалде аьзнаш.

Цхьана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хӀиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*. Дешан аьзнийн анализ, аьзнийн моделащца болх бар: дешан аьзнийн хӀоттаман модель йиллар, билгалйинчу моделаца догӀу дешнаш далор.

Мукъа, мукъаза аьзнаш а, зевне, къора мукъаза аьзнаш а довзар (къастар).

Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш: *кх, къ, кӀ, аь, оь, уь, юь, яь, хь, зӀ, пӀ, тӀ, хӀ, цӀ, чӀ, Ӏ*.

Дешдакъа аларан уггаре жима дакъа санна. Дешнаш дешдакъошка декъар. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошца дешар.

Графика

Аз а, элп адовзар (къастар): элп аз билгалден хьаьрк санна. Нохчийн меттан элпаш. Доккха а, могӀанан а элп. Абат (алфавит). Нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитах къастар.

Нохчийн графическийн дешдакъойн принцип. Нохчийн меттан шина хьаьркаца билгалдо ша-тайпа мукъа (*аь, уь, оь*) а, мукъаза (*зӀ, кх, къ, кӀ, пӀ, тӀ, хӀ, хь, цӀ, чӀ*) а элпаш. Элп *Ӏ*. Дешнийн аьзнийн-элпийн анализ.

Е, ё, ю, я, й элпийн гӀуллакх.

Адабийн фамилешкахь а, цӀерашкахь а, дийнатийн а, гӀалийн, йартийн, урамийн цӀерашкахь а доккха элп *е, ё, я, яь, ю, юь* йаздар.

Нохчийн алфавитехь элпийн хьалх-тӀаьхьалла.

Йешар

Дешдакъошца йешар (мукъа аз билгалдечу элпе хьаьжжина). Дешдакъошца шера а, индивидуальни темпаца йогӀучу сихаллица дийнна дешнашца а йешар. Сацаран хьаьркашца йогӀучу соцунгӀашца а, интонацица (иэшарца) а йешар. Дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложенеш, йаккхий йоцу тексташ кхеташ

йешар. Йаккхий йоцчупрозин текстийн а, стихотворенийн а исбаьхьаллин йешар. Хьехархочун хаттаршна тIетевжаш а, шеггара а текст схьайийцар.

Нийсааларан (орфоэпин) йешар (дийнна дешнаш деша дуьйлалуш). Нийсайаздаран (орфографин) йешар (проговаривание), дIайоьшуш йазйарехь а, схьайазйарехь а ша шен таллам (самоконтроль)баран гIирс санна.

Йоза

Йоза Iамор а, каллиграфин говзалла кхоллар а. Йоза кхочушдечу хенахь, ларбан оьшу уьнахцIоналлин лехамаш бовзийтар. Куьйган пIелгаш лелоран жигаралла (мелкая моторика) а, паргIат куьг лелор а кхиор.

Тетрадь тIехь кехатан агIонан шортонехь а, классан уьнан шортонехь а ориентаци йан хаар кхиор.

Йозанан даккхий а, могIанан а элпаш дIайаздар карадерзор. ЦIена а, къаьсташ долчу а хотIаца йаздар. ДIадобьшуш дешнаш а, предложенеш а йазйар.

Текст нийса схьайазйаран приемаш а, хьалха-гIаьхьалла а.

Элпийн боцу графикин гIирсийн гIуллакхах кхетар: дешнашна йукьарчу кIайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а (адамийн цIерашкахь, дийнатийн, гIалийн, йартийн, урамийн а цIерашкахь) а доккха элп йаздар; адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь а *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн а, долахьчу цIерашкахь а, тIеэцначу дешнашкахь а *я, ю, е, ё* элпийн а нийсайаздар; нохчийн меттан шалхачу мукьазчу элпийн (*хь, кх, цI, къ, пI, ...*) нийсайаздар; *ю, ы, ф, я, и* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; мукьазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцчу дешдакьошца долу дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш.

Систематически курс

Маттах болу йукьара хаамаш

Мотт адамийн уьйр лелоран коьрта гIирс санна. ТIекеренан Iалашонаш а, хьелаш а.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Мукьа, мукьаза аьзнаш а, уьш довзар а. Зевне, къора мукьаза аьзнаш а, уьш довзар а. Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш.

Дешдакьа. Дашехь дешдакьоьн барам. Дешнаш дешдакьошка декьар (мукьазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцу атта дешнаш).

Графика

Аз а, элп а. Аьзнаш а, элпаш а довзар. Нохчийн меттан ша-тайпа (шалха) элпаш.

ТӀеэцначу дешнашкахь бен пайда ца оьцу *е, ё, ю, я* элпаш. Адамийн цӀерашкахь, фамилешкахь, дайн цӀерашкахь а, дийнатийн цӀерашкахь а доккха элп.

Нохчийн абат (алфавит): элпийн цӀераш, церан хьалх-тӀаьхьалла. Дешнийн къепйоза рогааллехь нисдархьама, абатах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикан гӀирса: дешнашна йукъара кӀайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк.

Орфоэпи

Аьзнаш а, аьзнийн цхьаьнакхетарш а алар: шала мукъаза [кхкх], [тт], [лл], *и.д.кх*.

Лексика

Дош меттан дакъа санна (довзийтар).

Дош хӀуманан, хӀуманан билгалонан, хӀуманан даран цӀе санна (довзийтар).

Синонимаш а, антонимаш а (йукъара кхетам, терминаш а ца йалош).

Синтаксис

Дешнийн цхьаьнакхетар (довзийтар). Предложени меттан дакъа санна (довзийтар).

Предложенехь дешнийн къепе. Предложени дӀайазйаран бакъонаш. МаӀнийн хаттарийн гоьнца предложенехь дешнийн уьйр билгалйаккхар. Кепаш йохийна предложенеш йухаметтахӀиттор. Цхьаьнатоьхначу дешнийн кепех предложенеш хӀиттор. Предложенин схема. Предложенин схема йешар. Предложени а, цуьнан схема а йустар (соотнесение). Схемехула а, билгалдинчу дешнашкахула а предложенеш хӀиттор.

Текст. Текстан билгалонаш. Текстан тема а, цӀе а.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайазйаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: предложенехь дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цӀерашкахь а доккха элп йаздар: адамийн цӀерашкахь а, фамилешкахь а, дийнатийн цӀерашкахь а; адамийн цӀерашкахь, фамилешкахь, ден цӀерашкахь, дийнатийн цӀерашкахь, *яь, ю, юь, е, ё* элпийн нийсайаздар, *тӀеэцначу дешнашкахь, ю, е, ё* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*хь, хӀ, кх, чӀ, и.д.кх*) нийсайаздар; *щ, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: *тӀадам, хаттаран а, айдаран а* хьаьркаш.

Текст схьайазйаран алгоритм.

Къамел кхиор

Къамел адамашна йукъахь тІекере лелоран коьрта кеп санна. Барта а, йозанан а къамел: коьрта башхаллаш (отличия). Дош къамелан дакъа санна. Къамелехь дешан маъІна (роль). Предложени а, текст а къамелан дакъош санна (довзийтар). Текстан цІе. Шен(собственный) текст хІоттор.

ТІекеренан хьелаш: тІекеренан Іалашо, хьаьнца, мичахь кхочушхуьлу тІекере. Барта тІекеренан хьелаш (диалогаш ролашца йешар, видоматериалашка хьажар, аудиозаписе ладогІар).

Дешаран а, Іер-дахаран а хьелашкахь къамелан этикетан норманаш (маршалла хаттар, Іодикайар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, дехар дар).

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамийн тІекеренан коьрта гІирс а, къоман культурин хилама санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маъІна къасторан гІуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнашдовзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш(аь – аь, оь – оь, уь – уь) а, уьш элпашца билгалйар а(аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш. Э, е элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. Ё элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (гІ, кІ, къ, кх, пІ, тІ, хІ, хь, цІ, чІ, І) а, уьш элпашца билгалйар а. Ш, ь, ы, ф элпашца долу дешнаш. Шеконца[оьв], [ой], [эв] хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетаршдерш а цхьаьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графика гІирсах: дешнашна йуккъехь кІайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цІен могІа), сацаран хьаьркаш (Іамийнчун барамехь).

Лексика

Дош декаран а, маъІнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маъІна (йукъара кхетам). Текстехула дешан маъІна билгалдаккхар йа дошаман гІоьнца маъІна нисдар.

ЦхьанамаъІнийн а, дукхамаъІнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам). Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тІехь тергам.

Дешан хЮттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхъанаораман (гергара) дешнаш. Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).

Морфологи

Къамелан дакъош

Цердош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («мила?», «хІун?»), къамелехь пайдаэцар. Йукъара а, долахь а цІердешнаш (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатиин цІераш, меттигийн цІераш).

Хандош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.

Билгалдош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («муха?», «хъенан?» «стенан?»), къамелехь пайдаэцар.

ДештІаьхье. Уггар йаьржина дештІаьхьенаш: *mle, mIepa, чу, чуьра, кІел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр(карладаккхар).

Предложениметтан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар.

Аларан Іалашоне хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тІедожоран предложенеш.

Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула(иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехь Іамийна нийсайаздаран бакъонаш карлайахар. Предложенин йуьххьехь а, долахь цІерашкахь а доккха элп (цІераш, фамилеш, дийнатиин цІераш); предложенин чаккхенгахь сацаран хъаьркаш; дош цхъана моґларера вукху моґларе сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран ґалат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхъама (нисдархъама), Іаматан тІерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цІерашкахь доккха элп: цІераш, фамилеш, дайн цІераш, дийнатиин цІераш, меттигийн цІераш; йукъарчу цІерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь)*я, ь, ю, юь, е (ё)*элпийн нийсайаздар, тІеэцначу (йукъарчу)

дешнашкахъ, ю, е (ё)элпийннийсайаздар; долахъ цѣрашкахъ: цѣрашкахъ, фамилешкахъ, дайн цѣрашкахъ, дийнатийн цѣрашкахъ, меттигийн цѣрашкахъ (нохчийн меттан дешнашкахъ) я, яь, ю, юь, е (ё)элпийн нийсайаздар, тѣэцначу дешнашкахъ (долахъ цѣрашкахъ) я, ю, е (ё) элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн(къ, кI, кх, гI, и.д.кх.)нийсайаздар;шеконца[оьв], [ой], [эв]хезачу дешнийн нийсайаздар(-эв,-аьв,-ев); ц, ь, ы, фэлпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деа мукъаи, уьхезачохъ й элп йаздар; дештIаьхъенаш цѣрдешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хъесап эвсараллица кхочушдархъама, барта тѣкеренан Iалашонашца а, хъелашца а цхъаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархъама,шена хетарг алархъама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехъ дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тѣберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехъ карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тѣкеренан хъелашкахъ къамелан этикетан норманаш а, орфозпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхъаьна гIуллакхдарехъ шимма цхъаьна а, тобанашкахъ а болх дIахъуш, бартбан а, йукъарчу сацаме ван а хаар.

Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхъаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехъ кхочушхилла йаьлла ойла гайтар. Текстан тема. Коьрта ойла. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенийн а, абзацийн а роIалла талхийна тексташ нисйар.

Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхъанцара довзийтар).

Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехъ болчу хааман буха тIехъ цхъалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (изшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехъ йолу дийцаран текст ма-йарра схъаййцар.

3 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт тѣкеренан мотт санна. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент.

Фонетика, графика, орфоэпи

Нохчийн меттан абзнаш: мукъа/мукъаза, къора/зевне мукъазнаш. Деха а, доца а мукъа абзнаш.

Йеха а, йоца а дифтонгаш *иэ, уо, уыш* йазйар. Нохчийн маттахь *ъ* гIуллакх. *ь, ь* долчу дешнашкахь (*айъа, тетрадь...*) абзнийн а, элпийн а хIоттаман базар (соотношение).

Дошамашца, справочникашца, каталогашца болх беш, алфавитах пайдаэцар. Абзнийн а, абзнийн цхъаьнакхетарийн а аларан норманаш; дешнашкахь мукъачу абзнийн дохалла (нохчийн маттахь жигара пайдаоьцучу дешнийн масалшца).

Лексика

Дешан лексикин маъІна.

Дешан нийса а, тIедеана а маъІна (довзийтар).

Дешан хIоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна; цхъанаораман (гергара) дешнаш; цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а довзар; дешнашкахь орам къастор (аттачу дешнашкахь); чаккхе, дешан хийцалуш долу дакъа санна.

Цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а. Орам, дешхьалхе, суффикс – дешан маъІне дакъош. *-р, -хо, -часуффиксашца* долу дешнаш. Хьастаран-жимдаран суффиксашца дешнаш кхоллар (*цIа-цIелиг, кема-кемалг...*).

Морфологи

ЦIердош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

Долахь (фамили, цIе, ден цIе, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш, говзарийн, газетийн, журналийн цIераш...) а, йукъара а цIердешнаш. ЦIердешнийн терахьашца хийцадалар. Цхьаллин терахьан а, дукхаллин терахьан а бен кеп йоцу цIердешнаш. ЦIердешнийн классаш. ЦIердешнийн классийн гайтамаш. ЦIердешандожар. ЦIердешан дожар билгалдаккхар. ЦIердешнийн дожаршца а, терахьашца а хийцадалар.

Билгалдош: йукъара маъІна, хаттарш (*муха? хьенан? стенан? муханиг?*), къамелехь пайдаэцар. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн классашца а, терахьашца а, дожаршца а хийцадалар.

ЦIерметдош (йукъара кхетам). Йаххьийн цIерметдешнаш а, къамелехь царах пайдаэцар а. Текстехь цхъана дешан ца оьшу йух-йуха далор дIадаккхархьама, йаххьийн цIерметдешнех пайдаэцар.

Хандош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар. Хандешан билгалза кеп. Хандешан карара, йахана, йогIу хан.

ДештІаьхье (карладаккхар). ДештІаьхьенаш*тІе*, чу, церандешхьалхенех (*тІе*-, *чу*-) къастар.

Ца, *ма* дакъалгаш а, церан маьІна а.

Синтаксис

Предложени. Дешнийн цхьаьнакхетар. МаьІнийн (синтаксисан) хаттарийн гІоьнца предложенехь дешнашна йукъара уьйр билгалйаккхар.

Предложенин коьрта меженаш: подлежащи, сказуеми. Предложенин коьртаза меженаш (тайпанашка а ца йоькуш). Йаьржина а, йаржазаа предложенеш.

Хуттург йоцчу а, *а* хуттургаца йолчу а предложенин цхьанатайпанчу меженашна тІехь тергам.

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гІалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хІоттийна а, билгалйаьхна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах дешан нийсайаздар къастош (нисдеш) пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цІерашкахь (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш, говзарийн, журналийн, газетийн... цІераш) а, йукъарчу цІерашкахь *я*, *яь*, *ю*, *юь*, *е*элпийн нийсайаздар (карладаккхар а, тІечІагдар а); *й*еха а, *йо*ца *аиэ*, *уо* дифтонгийн нийсайаздар; чаккхенгахь *-г*, *-к* элпаш долчу цІердешнашкахь *а* *йаи*элп *й*аздар; дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш *й*аздар (*дитт*, *мотт*, *балл*...); нохчийн меттан шатайпа мукъаза элпаш нийсайаздар (*ккх*, *ккъ*, *чкІ*,...); дешан чаккхенгахь *н* элп *й*аздар; дештІаьхьенаш *й*аххьийн цІерметдешнашца къаьстина *й*аздар; дакъалгаш *ца*, *ма* хандешнашца къаьстина *й*аздар; *й*, *ь*, *ь*элпашца долу дешнаш сехьадахар; шала мукъазчу элпашца (*лл*, *тт*, *сс*...) долу дешнаш сехьадахар; шалхачу шала мукъазчу элпашца (*ккх*, *ткъ*, *чкъ*...) долу дешнаш сехьадахар; цІердешнийн дукхаллин терахьан чаккхе; дештІаьхьенийн нийсайаздар; *ца*, *ма*, дакъалгашца дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а *й*аздар.

Къамел кхиор

Къамелан этикетан норманаш: барта а, *й*озанан а кхайкхар, дехар дар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, духатохар, и.д.кх. Дешаран а, *І*ер-дахаран а тІекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, нийсааларан (орфоэпин) норманаш а ларйар. Диалогехь а, дискуссехь а шена хетарг кепе дало, тІечІагІдан; барт бан а, цхьаьна гІуллакхдарехь *й*укъарчу сацамна тІетан а; шимма цхьаьна,

тобанащца болх кхочушбеш, даращнатІехь таллам (контроль)бан (барта уьйр йан) гІо ден къамелан гІирсаш.

Нохчийн мотт ца хуучу нахаца тІекере лелоран хьелашкахь къамелан этикетан башхаллаш.

Текстан план. Текстан план хІоттор, йеллачу планаца текст йазйар. Йаххыйн цІерметдешнийн, синонимийн, хуттургийн гІоьнца текстехь предложенийн уьйр. Текстехь коьрта дешнаш.

Текстийн тайпанаш (дийцар, суртхІоттор, ойлайар) къастор а, билгалйинчу кепан шен тексташ кхоллар а.

Кехатан, дІакхайкхоран (объявленин) жанр.

Массара цхьаьна йа ша хІоттийнчу планаца текст схьаййцар.

Талламан, довзийтаран йешар.

4 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт санна. Мотт – халкъан синьобздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь санна.

Мотт бовзаран тайп-тайпана некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент, мини-таллам, проект.

Фонетика, графика, орфоэпи

Йеллачу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика, дустар, классификаци йар. Дешан аьзнийн-элпийн таллам.

Къамел даран (говoreние) а, йешарана процессехь нийса интонаци (иэшар). Аьзнийн, аьзнийн цхьаьнакхетарийн аларан норманаш; дешнашкахь, хІинцалерчу нохчийн литературни меттан норманашца йогІу, йохалла (Іаматехь Іамочу дешнийн кІеззиг масалшна тІехь).

Лексика

Къамелехь синонимех, антонимех, омонимех пайдаэцарна тІехь тергам.

Къамелехь дешнийн чІагІделлачу цхьаьнакхетарех (фразеологизмех) пайдаэцарна тІехь тергам (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Хийцалучу дешнийн хІоттам, морфемаш атта къасталучу дешнашкахь орамаш, дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш билгалйахар (Іамийнарг карладаккхар).

Дешан лард. Чолхе дешнаш (довзийтар).

Морфологи

Коърта а, гІуллакхан а кѣамелан дакъош (йуъхъанцара довзийтар).

Цердош. Цердешнийн легар. 1, 2, 3, 4-чу легарийн цердешнаш. Долахъ цердешнийн легар (цѣраш, фамилеш).

Билгалдош. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн легар. 1, 2-чу легаран билгалдешнаш. Легалуш доцу билгалдешнаш (хъенан? стенан? хаттаршна жоп лун билгалдешнаш).

Терахъдош. Масаллин а, роГаллин а терахъдешнаш.

Цѣрметдош. Йаххыйн цѣрметдешнаш (карладаккхар). Цхьаллин а, дукхаллин а терахъан йаххыйн цѣрметдешнийн дожаршца хийцадалар.

Хандош. Хандешан билгалза кеп. Хандешнийн карара, йахана, йоГу хан. Хандешнаш хенашца хийцадалар.

Куцдош (йукъара кхетам). МаѠна, хаттарш, кѣамелехъ пайдаэцар.

ДештІаъхъе.

Хуттург. Цхьалхе а, чолхе а предложенешкахъ хуттургаш.

Дакъалгашца, ма, церан маѠна.

Синтаксис

Дош а, дешнийн цхьаънакхетар а, предложени а, церан тераллех а, башхаллех а кхетар; аларан Іалашоне хьаъжжина, предложенийн тайпанаш (дийцаран, хаттаран, тѣедожоран); синхаамийн изшаре (айдаран а, айдаран йоцу а) хьаъжжина, предложенийн тайпанаш; йаържина а, йаржаза а (Іамийнарг карладаккхар). Цхьалхечу предложенин синтаксически таллам.

Цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш: хуттургаш йоцу а, хуттургашца йолу а. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахъ дагардаран интонаци (изшар).

Цхьалхе, чолхе предложени (йовзийтар).

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гІалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хІоттийна а, схьакховдийна а тексташ талларехъ таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехъ пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах, дешан нийсайаздар кѣастош (нисдеш), пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешхьалхенийн цхьаъна а, кѣаьстина а йазйар; хуттургаш йоцуш а, хуттургашца а цхьаънатоьхначу предложенешкахъ сацаран хьаъркаш.

Шина цхьалхечу предложенех лаьттахчу чолхечу предложенехъ сацаран хьаъркаш (тергам).

Къамел кхиор

Барта а, йозанан а тІекеренан хъелаш (кехат, декъалваран открытка, дІакхайкхор (объявлени), и.д.кх.); диалог; монолог; текстан цІарехъ текстан тема йа коърта ойла гайтар.

Йозанан къамелан нийса хилар, хъал долуш хилар, исбаъхъалла атидаме аоьцуш, тексташ (йелларш а, шен а) нисйар.

Схъайийцар, дІайазйар (текстан барта а, йозанан кепехъ а ма-йарра схъайийцар, текстан барта хоржуш схъайийцар).

Сочинени йозанан белхан тайпа санна.

Талламан, йовзийтаран йешар. Текстехъ гучу кепехъ балийна хаам лахар. Текстехъболчу хааман буха тІехъ цхъалхачу жамІийн кепаш йалор. Текстехъ болчу хааман интерпретаци а, жамІдар а.

ЙУЪХЪАНЦАРЧУ ЙУККЪЕРЧУ ДЕШАРАН ТІЕГІАНЕХЪ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ПРОГРАММА КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Йуъхъанцарчу школехъ «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Іаморан жамІехъ кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коърта некъашкхочушдечу хенахъ дешархочун кхоллалур ду хІараличностни жамІаш:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймахкаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахъ республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Іаморехула а;
- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхъалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан маъІналлех кхетар;
- шен мехкан а, даймехкан а дІадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахъ хилар, цу йукъахъ исбаъхъаллин говзаршца болх барехъ, хъелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахъ исбаъхъаллин говзаршкара масалийн бухатІехъ кхуллаш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дуьххъарлера кхетам, адаман бакъонех а, жобпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гІиллакх-оьздангаллин норманех а, адамашна йукъарчу йукъаметтигийн бакъонех а, цу йукъахъ исбаъхъаллин говзаршкахъ гайтинарш а;

син-обздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехь а, йешарехь а зеделлачунна тIе а тевжаш, хIора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахь шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гIирсах пайдаэцар а;
- кхечу адамашна куьйган (физически) а, моральни (обздангаллин) а зен дарна тIехъажийнчу леларан муьлхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гIирсех йобзнарш а цхъаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусстван тайпанашна а, шен а, кхечу а халкъийн ламасташна а, кхолларалина а экамалла;
- исбаьхьаллин гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гIертар, меттан говзаллехь а цхъаьна; тIекеренан а, ша гайтаран агIирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, эмоцихьал а кхолларан:

- меттан дешаран процессехь кхин тIе(тIетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могошаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакъонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тIекеренан бакъонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегIан а, синIаткъаман а могошаллин тIалам бар;

къинхъегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхъегаман маьIнах кхетар, къинхъегаман жамIаш жобпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукъаметтигаш а, къинхъегаман гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процессехь кхуллу Iалам Iалашдаран йукъаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Iилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Iилманехула долчу суьртах йуьхьанцара кхетамаш (цу йукъахь

меттан системех, дийнна дуьненан Іилманехула долчу суьртан цхьана декъах санна, йуьхьанцара кхетамаш);

- довзаран хьашташ, жигаралла, дІадолорна тІера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхьаьна ненан (нохчийн) мотт Іаморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

МЕТАПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Іаморан жамІехь дешархочун кхоллалур ду хІарадешаран универсальни довзаран дараш.

Коьрта маьІнийн дараш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар, грамматикин билгало, лексикин маьІна, и.д.кх.);
- меттан дакъойн тераллаш къасто;
- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхьаьнатоха;
- меттан дакъойн (аьзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархьама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хьехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, бІостаналла а каро (схьалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Іамаран) гІуллакхаш къасто;
- билгалйинчу алгоритман буха тІехь дешаран а, практикин а хьесап кхочушдан ьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тІе ьшучу хааман хьашт кепе дало;
- меттан коьчална тІехь тергамбаран хьелашкахь бахьанийн-тІаьхьалонийн уьйраш билгалйаха, жамІаш дан.

Коьрта талламан дараш:

- хьехархочун гІоьнца Іалашо кепе йало, меттан объектан, къамелан хьолан хийцамийн план хІотто;
- тІедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогІуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха тІехь);
- схьакховдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дІабахьа, схьакховдийнчу планаца проектан тІедиллар кхочушдан;
- жамІаш кепе дало а, меттан коьчална тІехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамІийн бухатІехь уьш тешаллашца тІечІагІдан а;

билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хьехархочун г'юьнца хаттарийн кепаш йало;

- процессийн а, хиламийн а, церан т'аьхьалонийн а и санначу йа терачу хьелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам схьаэцаран хьоста харжа: боьху хаам схьаэцархьама, нисбархьама оьшу дошам;
- билгалдинчу хьостанехь (дошам т'ехь, справочник т'ехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепяхь балийна болу хаам схьалаха (каро);
- шенна йа хьехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Iаматашна т'е о хьожуш) схьакховдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;
- Интернет машанехь хаам (дешан йаздарх, аларх, дешан маьIнах, дешан схьадаларх, дешан синонимех) лохуш, баккхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехь векалш болчеран) г'юьнца информационни кхерамзаллин бакъонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хьаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикин, озан хаам;
- таблицийн, схемийн кепяхь билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархьама ша схемаш, таблицаш кхолла.

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду хIарадешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

Текере:

- хетарг т'еэца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахь Iалашонашца а, т'екеренан хьелашца а цхьаьнайогIу эмоцеш гайта а;
- къамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дIаьахьаран бакъонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дIаала;
- хIоттийнчу хьесапе хьаьжжина, къамелан алар хIотто;
- къамелан хьоле хьаьжжина, барта а, йозанан кепяхь а тексташ (суртхIоттор, ойлайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан т'едахкарийн жамIех а, шимма цхьаьна а, тобанашца а бинчу белхан жамIех а нахана гуш-хезаш дIадийца доцца къамел дар кечдан;
- къамел даран (выступленин) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу школахь Iаморан чаккхенгахь «Нохчийн мотт» предмет Iаморан жамIехь дешархочункхуьур духIара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизаци:

- жамIе кхачархьама, дешаран хьесап кхочушдарехула дариьнплан хIотто;
- хьаьржинчу дариьн хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хIотто.

Самоконтроль:

- дешаран гIуллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахьанаш кьасто;
- кьамелан а, нийсайаздаран а гIалаташ изшорхьама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакьойхпайдаэцархьама, кьасторхьама, характеристика йархьама хIоттийнчу дешаран (Iаморан) хьесапца гIуллакхдаран жамI цхьаьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гIалат схьалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гIалатсхьалаха (каро);
- однокласникийн гIуллакхдаран а, шен гIуллакхдаран а жамIаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхьаьна гIуллакхдар:

- хьехархочо йеллачу планированин кепан, йукьан гIулчийн а, хенийн а дIанисйаран буха тIехь, стандартни (типовой) хьолехь, йоцчачу хенан а, йеххачу хенан а Iалошонаш (йукьара хьесапашкахь дакьалацар тидаме оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхьаьна гIуллакхдаран Iалашо тIеэца, цуьнга кхачаран дараш цхьаьна хIитто: ролаш дIасайекьа, бартбан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жамIаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тIедиллинарг кхочушдан, аьллагун тIехь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакьа жобпаллица кхочушдан;
- йукьарчу жамIехь ша лаьцначу декьан мах хадо;
- йеллачу (схьакховдийнчу) кепашна тIе а тевжаш, цхьаьна ден проектан тIедахкарш кхочушдан.

ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

1-4 классашкахь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморо аьтто бо:

- адамийн тIекеренан коьртачу гIирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкьан синьобьздангаллин коьрта мехалла санна тIеэца;
- халкьан ламасташ а, культура а карайерзорехь а, чIагIйарехь а нохчийн меттан маьIнахкхета;

- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Iамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхьааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкъийн кхечу меттанашна йукъахь нохчийн меттан меттигах а йуьхьанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхьанцара хаамаш кхолла;
- къамелан гIуллакхдарехь карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, къамелехь Iамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хIитто;
- къамелан этикетехула Iамийнчу кепех пайда а оьцуш, къамелан тIекеренехь дакъалаца;
- нохчийн маттахь къамелан гIуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогIар, къамел дар, йешар, йоза) вовшахтоха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хIитто хаар кхолла.

КЛАССАШКАХУЛА ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- дош а, предложени а йовза (къасто); предложенешкара дешнаш схьакъасто;
- суьртийн а, схемийн а гIоьнца къамел маьIнин дакъошка (предложенешка) декъа;
- къамелехь нохчийн меттан гIиллакхе дешнех пайдаэца (маршалла хаттар– Iуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Iодика йар – Iодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).
- нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитаца йолу башхалла къасто;
- мукъа а, мукъаза а аьзнаш довза (къасто);
- зевне а, къора а мукъазнаш довза (къасто);
- «аз» а, «элп» а кхетамаш бовза (къасто);
- цхьана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хIиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*;
- *ккх, тт, лл, и.д.кх.* шала мукъазнаш деха цхьа аз санна схьаала;
- схемина тIе а тевжаш, къамелан аьзнашна характеристика йан;
- Iамош долу нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дуста (соотнести);
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто); дешнаш дешдакъошка декъа (атта дешнаш: мукъазчеран цхьаьнакхетарш доцу дешнаш);
- нохчийн абатан (алфавитан) элпийн цIераш нийса йаха; нохчийн абатан

- (алфавитан) элпийн роҮаллех долчу хаарех, кҮеззигчу дешнийн кҮепйоза нисдеш, пайдаэца;
- талхор доцучу цҮена кҮаьстачу хотҮаца даккхий а, моҮланан а элпаш, элпийн, дешнийн цхҮаьнатохарш йаздан;
 - Үамийнчу нийсайаздаран бакҮонех пайдаэца: нохчийн меттан шатайпанчу элпийн (*аь, оь, уь, юь, яь, гҮ, кҮ, кх, нҮ, мҮ, хҮ, цҮ, чҮ, Ү*) йаздар. *ц, ь, ы, ф, ё, е* элпашца долчу дешнийн йаздар;
 - *е, ё, ю, я, й* элпийн гҮуллакх (функциш) кҮастор;
 - предложенехь дешнийн кҮаьстина йаздар; предложенин чаккхенгахь сацаран хҮаьркаш: тҮадам, хаттаран а, айдаран а хҮаьркаш; предложенин йуьххьехь а, долахь цҮерашкахь (цҮерашкахь, фамилешкахь, дийнатиин цҮерашкахь) а доккха элп; дош дешдакҮошца (атта меттигаш: кху кепарчу дешдакҮойх лаьтта дешнаш «мукҮаза + мукҮа») сехҮадаккхар;
 - дешнаш а, предложенеш а, 25 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схҮайазйан (йукҮахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
 - нийсайаздар аларца ца кҮаьсташ долу дешнаш а, 3-5 дашах лаьтта предложенеш а, 20 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дҮайазйан (йукҮахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
 - элпийн боцу графикин гҮирсийн гҮуллакхах кхетар: дешнашна йукҮарчу кҮайдарган, сехҮадаккхаран хҮаьркан;
 - Үамийнчу бакҮонашна долу гҮалаташ, опискаш каро (схҮалаха) а, нисйан а;
 - йешначу текстах кхета;
 - интонаци (иэшар) а, предложенин чаккхенгара сацаран хҮаьркашца йоҮгҮ соцунгҮаш а ларйеш, йоца тексташ хозуьйтуш а, дагахь а йеша (кхета а кхеташ);
 - текстехь, маьҮна нисдан оьшу дешнаш схҮалаха;
 - дешнийн кепийн гуламах предложени хҮотто;
 - кеп йохийна предложенеш меттахҮитто;
 - предложенин схемаш йеша, предложени а, цуьнан схема а йуста (соотносить), схемица а, билгалдинчу дешнашца а предложенеш хҮитто;
 - сюжетан суьрташкахула а, тергамашкахула а барта 3-5 предложенех лаьтта текст хҮотто;
 - нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тҮеэцна дешнаш довза;
 - дешаран хҮесапаш кхочушдеш, Үамийнчу кхетамех пайдаэца.

2 КЛАСС

Дешархо Үемар ву:

- тҮекеренан коьрта гҮирс санна, мотт тҮеэца;

- тергамах а, анализах а мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхьаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхьаьна); дош дешдакъошка декъа;
- *е, ё, ю, я* элпийн гІуллакхтидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а хІоттаман цхьаьнабар къасто;
- цхьанаораман дешнаш лаха (каро);
- дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
- текстехь дукха маьІнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маьІнех кхета а, дешаран дошамашкахула маьІна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цІераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
- долахь а, йукъара а цІердешнаш боху кхетамаш къасто (определять);
- «*мила?*», «*хІун?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «*хІун до?*», «*хІун дина?*», «*хІун дийр ду?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «*муха?*», «*хьенан?*», «*стенан?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- Іаларан Іалашоне, эмоцин изшаре хьаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цІерашкахь, дайн цІерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цІерашкахь, меттигийн цІерашкахь доккха элп; дештІаьхенийн цІердешнашца къаьстина йазйар;
- дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- опискаш, Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ схьалаха а, нисдан а;
- Іаматан дошамех пайдаэца;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тІехь 2-4 предложени) хІитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хІотто;
- йешначун (хезначун) буха тІехь барта а, йозанан кепахь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамІийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маьІнийн уьйр а къастош, дешнех предложенеш хІитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дІаьаьарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хІоттаман анализйан;
- текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьнан тема гойту цІе тилла а;

- уьйр йоцчу предложенех, текстан дакьойх текст хIотто;
- хаттаршна тIе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схьайийцар дIайаздан;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маьIнех кхето; Iамийнчу кхетамех пайдаэца.

3 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- кьоман тIекеренан мотт санна нохчийн меттан маьIнах кхето;
- лингвистикин экспериментах мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- билгалйинчу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика йан, дустар кхочушдан, классификаци йан.
- дешан аьзнийн-элпийн анализ йан (транскрипци ца йеш);
- цхьанаораман дешнаш а, цхьана дешан кепаш а кьасто; цхьанаораман дешнаш а, синонимаш а кьасто;
- билггал кьасталучу морфемашца долчу дешнашкахь чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс схьалаха (каро);
- синонимех а, антонимех а пайдаэцна меттигаш гучуйаха; тайп-тайпанчу кьамелан дакьойн дешнашна синонимаша, антонимаш а йало;
- нийсачу а, тIедеанчу а маьIнехь далийна дешнаш (атта дешнаш) довза;
- текстехь дешан маьIна кьасто;
- кьамелехь а, йозанехь а -р, -хо, -ча суффиксашца долчу дешнех пайдаэца;
- хьастаран-жимдаран суффиксийн гIоьнца дешнаш кхолла(*цIа-цIелиг, кема-кемалг...*);
- цIердешнаш довза; цIердешнийн грамматикин билгалонаш кьасто: класс, терахь, дожар;
- билгалдешнаш довза; билгалдешнийн грамматикин билгалонаш кьасто: класс, терахь, дожар;
- лааме а, лаамаза а билгалдешнаш кьасто;
- цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цIердешнаш кьасто (довза);
- хандешнаш довза; «*хIун дан?*» бохучу хаттарна жоп лунхандешнаш кьасто; хандешнийн хан билгалйаккха;
- йаххьийн цIерметдешнаш (йуьхьанцарчу кепехь) довза; йаххьийн цIерметдешнех, текстехь ца оьшу йух-йуха аларш дIадахархьама, пайдаэца;
- дештIаьхьенаш а, дешхьалхенаш а кьасто;
- аларан Iалашоне а, эмоцин изшаре а хьаьжжина, предложенин тайпа кьасто;
- предложенин коьрта а, коьртаза (тайпанашка а ца йоькьуш) меженаш лаха;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;

- дешнаш, предложенеш, 60 дашал сов барам боцу тексташ нийса схъайазйан;
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 55 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;
- опискаш а, Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ а лаха, нисдан;
- тайп-тайпанчу тайпанийн текстех кхета, текстехь балийна (белла) хаам схъалаха;
- бешначу (хезначу) хааман буха тІехь барта а, йозанехь а (1-2 предложени) цхъалхечу жамІийн кеп кхолла;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (иэшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн буха тІехь 3-5 предложенех) хІитто; къамелан этикетан норманех пайда а оьцуш, шайца кхайкхар, дехар, бехк цабиллар, баркалла алар, духатохар долу йаккхий йоцу барта а, йозанан а тексташ (2-4 предложени) кхолла;
- текстехь предложенийн уьйр къасто (*а* хуттурган гІоьнца);
- текстехь коьрта дешнаш къасто;
- текстан тема а, текстан коьрта ойлаа билгалйаккха;
- текстан дакъош (абзацаш) билгалдаха а, коьртачу дешнийн йа предложенийн гІоьнца церан маьІнийн чулацам гайта а;
- текстан план хІотто, цунна тІоьхула текст кхолла а, текст нисйан а;
- йеллачу, массара цхъаьна йа ша хІоттийнчу планаца ма-дарра схъадийцар дІайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьІнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман гІоьнца дешан маьІна нисдан;
- мини-таллам дІабахъа, проектан гІуллакхдарехь дакъалаца.

4 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- Россин Федерацин махкахь меттан а, культурин а тайп-тайпаналлех кхета, мотт халкъан син-оьздангаллин коьртачу мехаллех цхъаь хилар тІеэца;
- тІекеренан коьртачу гІирсах санна, меттан маьІнахкхета; Нохчийн республикин пачхьалкхан а, къоман тІекеренан а мотт санна, нохчийн меттан меттигах кхета;
- нийса барта а, йозанан а къамел адаман оьздангаллин йукъара гайтам санна тІеэца;
- деллачу дешнашна синонимаш йало; деллачу дешнашна антонимаш йало;
- къамелехь маьІна нисдан оьшу дешнаш гучудаха, контекстехула дешан маьІна къасто;

- атта схьакъасталучу морфемашца долчу дешнийн хІоттамехула таллам бан; дешан хІоттаман схема хІотто; дешан хІоттам йеллачу схемица цхьаьнабало;
- карайерзийнчу грамматикин билгалонийн комплексца (Іамийнчун барамехь), дош билгалчу къамелан декъан хилар къасто;
- цІердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: легар, класс, терахь, дожар;
- билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: терахь, дожар, кеп (*лааме, лаамаза*);
- билгалдешнаш дожарца лего;
- терахьдешнаш довза а, царах пайдаэца а, масаллин а, роґІаллин а терахьдешнаш къасто;
- хандешан билгалза кеп къасто(схьалаха); хандешан хан къасто;
- йуьхьан цІерметдешан йуьхьанцарчу кепан грамматикин билгалонаш къасто: йуьхь, терахь; йаххьийн цІерметдешнех, текстехь ца оьшу йух-йуха аларш дІадахархьама, пайдаэца;
- дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени къасто (йовза);
- аларан Іалашоне а, эмоцин изшаре а хьаьжжина а, предложенийн классификаци йан;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш хІитто; цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэца;
- цхьалхе йаьржина предложенеш а, шина цхьалхечу предложенех лаьтта чолхепредложенеш а дІасакъасто; цхьалхечу предложенина синтаксисан таллам бан;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: долахь цІерашкахь доккха элп; йукъарчу цІерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпаш; тІеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а *я, ю, е (ё)* элпаш; долахь цІерашкахь *я, яь, ю, юь, е (ё)*, тІеэцначу (дохь цІерашкахь) *я, ю, е (ё)* элпаш; мукъаза элпаш (*къ, кІ, кх, гІ и т.д.*); *-эв, -авь, -ев* йаздаран бакъонаш; оьрсийн маттера а, оьрсийн маттехула а тІеэцначу дешнашкахь *и, ь, ы, ф* элпаш йаздар; мукъа аьзнаш [*и*], [*уь*] деха хилар гойтуш, *й* элп йаздар; йеха а, йоца дифтонгаш *иэ, уо*; чаккхенгахь *-г, -к* элпаш долчу цІердешнашкахь *а* и *и* элпаш; дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш; нохчийн меттан шалха мукъаза элпаш; дешан чаккхенгахь *н*; цІердешнашца а, йаххьийн цІерметдешнашца а дештІаьхьенийн къаьстина йазйар; *ца, ма* дакъалгийн хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ь, ь* долчу дешнийн сехьадаккхар; шала мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехьадаккхар; шалхачу мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехьадаккхар; дукхаллин

терахъан цІердешнийн чаккхенаш; дешхъалхенийн цхъаьна а, къаьстина а (ца, ма, а) йазйар; а хуттурго а, хуттургаш йоцуш а цхъаьнатоьхначу цхъанатайпанара меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш; шина цхъалхечу предложенех лаьттачу чолхечу предложенехъ сацаран хъаьркаш;

- 80 дашал сов барам боцу тексташ нийса схъайазйан;
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 75 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;
- опискаш, Іамийнчу бакъонашна орфографин а, пунктуацин а гІалаташ схъалаха а, нисдан а;
- тІекеренан хьолах кхета (муьлхачу Іалашонца, хъаьнца, мичахъ хуьлуш йу тІекере); тІекеренан хьолахъ нийса (адекватни) меттан гІирсаш харжа;
- нийса интонаци, къамелан зІе хиларан норманаш, орфоэпин норманаш ларйеш, барта диалоган а, монологан а аларш (4-6 предложени) хІитто;
- барта а, йозанан кепахъ (йозанан тІекеренан билгалчу хьолана лерина (кехаташ, декъалваран открыткаш, дІакхайкхорш (объявленеш), и.д.кх.) а, йаккхий йоцу тексташ (3-5 предложенех) кхолла;
- текстан тема а, коьрта ойла а къасто; темина йа коьртачу ойланна тІе а тевжаш, текстана ша цІе тилла;
- предложенийн а, текстан дакъойн а къеп нисйан;
- йеллачу тексташна план хІотто;
- текст ма-йарра схъайийцар кхочушдан (барта а, йозанан кепахъ а);
- текст хоржуш (йукъ-йукъара) схъайийцар кхочушдан (барта);
- билгалйинчу теманашца сочиненеш йазйан (хъалххе кечам биначул тІаьхъа);
- довзийтаран, талламан йешар, хаам лахар кхочушдан; бешначу (хезначу) хааман буха тІехъ барта а, йозанан кепехъ ацхъалхечу жамІийн кепаш йало; текстехъ йолчу хааман интерпретаци йан а, жамІаш дан а;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьІна даста; Іамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман (кехатан а, электронан а носитель тІехъ) гІоьнца, тІаьхъа хьожучу чуваларан хьелашкахъ Интернет чохъ дешан маьІна нисдан.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

1КЛАСС

№ п/п	Программин дахьойн а, темийн а цѳераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
1.1	Абатал хьалхара мур	8	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		8	0	0	
2.1.	Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур	50	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		50	0	0	
3.1.	Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхьара мур	8	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		8	1	0	
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		66	0	0	

Нохчийн меттан тематикин планировани
2 класс

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. Маттах лаьцна йукъара хаамаш				
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	1	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
Декъехула дерриг сахьташ		2	0	0	
	Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии				
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/

2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (<i>ɔI, kI, къ, кх, nI, mI, xI, хъ, ɟI, ɟI, I</i>) а, уыш элпашца билгалйар а. <i>Щ, ь, ы, ф</i> элпашца долу дешнаш.	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.6	Шеконца [<i>овв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хеза дешнаш нийсайаздар	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетарш дерш а цхъаьна).	2	0	0	ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графикин гIирсаш: дешнашна йуккъехъ кIайдарг, сехъадаккхаран хъаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хъаьркаш (Iамийнчун барамехъ).	3	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
Декъехула дерриг сахъташ		14	0	0	
Дакъа 3. Лексика					
3.1.	Дош декаран а, маьIнин а цхъаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам).	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
3.2	Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.	3	0	0.5	www.urok95.ru.
3.3	ЦхъанамаьIнийн а, дукхамаьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	3	0	0	www.desharkho.ru
3.4	Къамелехъ синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехъ тергам.	3	1	0	ps95.ru/dikdosham/
Декъехула дерриг сахъташ		12	0	0	
Дакъа 4. Дешан хIоттам (морфемика)					
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru

4.2.	Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0	0	www. urok95/ru.
4.3	Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).	1	0	0	www. desharkho.ru
Декъехула дерриг сахъташ		3	0	0	
Дакъа 5. Морфологи					
5.1	Цердош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («мила?», «хІун?»), къамелехь пайдаэцар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.2	Йукъара а, долахь а цІердешнаш (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатиин цІераш, меттигийн цІераш).	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.4	Билгалдош.	5	1	0	www. desharkho.ru
5.5	ДештІаьхье. Уггар йаьржина дештІаьхьенаш: <i>тІе, тІера, чу, чуьра, кІел</i> , и.д.кх.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		15	0	0	
Дакъа 6.Синтаксис					
6.1	Предложени. Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).	2	0	0	www. desharkho.ru www. urok95/ru.
6.2	Аларан Іалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тІедожоран предложенеш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
6.3	Синхаамийн изшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (изшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	2	1		www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

Дерриг:		6	0	0	
Дакъа 7. Орфографи а, пунктуаци а					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна Предложенин йуьххьехъ а, долахъ цІерашкахъ а доккха элп (цІераш, фамилеш, дийнатийн цІераш);	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.2	Предложенин чаккхенгахъ сацаран хьаьркаш; дош цхьана моґларера вукху моґаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.3	Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахъ цІерашкахъ доккха элп: цІераш, фамилеш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш; йукъарчу цІерашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ)я, яь, ю, юь, е (ё) элпийн нийсайаздар, тІеэцначу (йукъарчу) дешнашкахъ я, ю, е (ё) элпийн нийсайаздар.	6	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.4	ТІеэцначу дешнашкахъ (дохлахъ цІерашкахъ) я, ю, е (ё) элпийн нийсайаздар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
7.5	Нохчийн меттан мукъазчу элпийн (кь, кІ, кх, гІ, и.д.кх.) нийсайаздар	4	0	0	www. urok95/ru.
7.6	Шеконца [оьв], [ой], [эв] хезачу дешнийн нийсайаздар (-эв,-аьв,-ев); и, ь, ы, ф элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	4	0	0	www. desharkho.ru
7.7	Деха мукъаи, уь хезачохъ й элп йаздар; дештІаьхьенаш цІердешнашца къаьстина йазйар.	4	0	0	www. desharkho.ru
Дерриг:		24	0	0	
Дакъа 8. Къамел кхиор					
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тІекеренан Іалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабоґу меттан гІирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дІадоло, къамелехъ дакъалаца, къамел чекхдаккха,	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

	тидам тӀеберзо, и.				
8.2	Къамелан диалоган кеп практикехъ карайерзор. Дешаран а, Ӏер-дахаран а тӀекеренан хъелашкахъ къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	4	1	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
8.3	Суьртан репродукцихула барта дийцар хӀоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хӀоттор	1	0	1	www.urok95.ru .
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маӀнийн цхъаалла; текстера предложенийн хьалх-тӀаьхьалла; текстехъ кхочушхилла йаьлла ойла гайтар.	1	0	0	www.desharkho.ru
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхӀоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).	3	0	0	www.urok95.ru .
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхӀоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.	4	1	0.5	www.desharkho.ru
8.7	Текстах кхетар: текстехъ болчу хааман буха тӀехъ цхъалха жамӀаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонација (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар. Хаттаршна тӀе а тевжаш, 25-35 дешан барамехъ йолу дийцаран текст ма-йарра схъайийцар.	2	0	0	www.urok95.ru .
Дерриг:		16			
Резервни хан		10			
Программаин сахътийн йукъара терахъ		102	7	3	

Нохчийн меттан тематикин планировани

3 класс

№п/п	Программин дакъойн а, темийн а ц1ераш.	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьта ш	Таллам ан белхаш	Кхолла раллин белхаш	
Дакъа 1. 1амийнарг карладаккхар.					
1.	Къамел. Текст. Предложени. Доларчу ц1ерашкахь доккха элп яздар. Цхьанаораман дешнаш.	5	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		5	1		
Дакъа 2. Аьзнаш а, элпаш а.					
2.	Аз а,элп а вовших муха къаьста? Аьзнаш а, элпаш а. Дош. Дешдакъа. Дош сехьадаккхар. Деха а, доца а мукъа аьзнаш. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш. Къасторан хьаьркаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	13		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/

Дерриг:		13		1	
Дакъа 3. Предложени.					
3.	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш. Айдаран предложени. ТӀечӀагӀдар. Подлежащи а, сказуеми а. Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а. Текст.	13	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		13	1	1	
Дакъа 4. Дешан хӀоттам.					
4.	Орам. Орамехъ шалха мукъаза элпаш яздар. Чаккхе. Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар. ДешхӀалхе. ДешхӀалхе а, дештӀаьхье а. Суффикс.	16	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		16	1	1	
Дакъа 5. Къамелан дакъош.					
5.	Къамелан дакъош. ЦӀердешнийн терахьаш.	3		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru
Дерриг:		3		1	

Дакъа 6. Ц1ердош.					
6.	Ц1ердош. Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш. Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар. Ц1ердешнийн классаш. Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар). Т1еч1аг1дар.	11			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		11			
Дакъа 7. Билгалдош.					
7.	Билгалдош. Дуьхъал маъ1на долу билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Билгалдош т1еч1аг1дар.	7	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		7	1		
Дакъа 8. Хандош.					
8.	Хандош. Хандешнийн хенашца хийцадалар. Хандешан билгалза кеп. Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	10			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/dikdosha m/ru/

Дерриг:		10			
Дакъа 9. Шарахъ 1амийнарг карладаккхар.					
9.	Текст. Дешан х1оттам. Къамелан дакъош. Аьзнаш а, элпаш а. Ц1ердешнийн дожарш.	14	2		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		14	2		
10.	Сочинени	1			
	Изложени	3			
	Талламан белхаш	5			
	Т1ера схъайазйар.	1			
Дерриг		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

4 КЛАСС

№ п/п	Программин дахьойн а, темийн а цѳераш	Сахьтийн барам			Тѳрахь	Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
1.1	1амийнарг карладаккхар	25	2	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		25	2	1		
2.1.	Цѳердош	17	1	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		17	1	1		
3.1.	Билгалдош	10	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		10	0	0		
4.1.	Хандош	9	1	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		9	1	0		

5.1	Терахьдош	3	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		3	0	0		
6.1	Ц1ерметдош	5	0	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		5	0	1		
7.1	Чолхе предложенеш	2	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2	0	0		
8.1	Т1едерзар	2	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2		0		
9.1	1амийнарг карладаккхар, т1еч1аг1дар.	21	1	0		
Разделан жам1:		21	1	0		
10.1	Сочинени	1		1		
10.2	Изложени	2		2		
10.3	Талламан белхаш	5	5			
Разделан жам1:		8	5	3		
Программин сахьтийн барам		102				

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
Абатал хьалхара мур-8 сахьт						
1	Йоза йаздаран кеп а, цуьнан агӀонаш тӀера сизаш довзийтар.	1				https://urok95.ru/
2	МогӀанаш а, могӀанийн йаккьаш а.	1				https://desharkho.ru/
3	Нийса сизаш хьекхар.	1				https://urok95.ru/
4	Деха а, доца а сизаш хьекхар.	1				https://desharkho.ru/
5	Доца сизнаш йукьахь тӀадам	1				https://urok95.ru/
6	Лахахь хьаьвзина сизаш	1				https://urok95.ru/
7	Лакхахь хьаьвзина сизаш	1				https://desharkho.ru/
8	Элпийн меженаш йазъяр	1				https://urok95.ru/
Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур - 50 сахьт						
9	МогӀанан а, доккха а элп «Аа».	1				https://desharkho.ru/
10	МогӀанан а, доккха а элп «Уу».	1				https://urok95.ru/
11	МогӀанан а, доккха а элп «Оо».	1				https://urok95.ru/
12	МогӀанан а, доккха а элп «Ии».	1				https://urok95.ru/
13	МогӀанан а, доккха а элп «Лл».	1				https://desharkho.ru/
14	МогӀанан а, доккха а элп «Мм».	1				https://urok95.ru/
15	МогӀанан а, доккха а элп «Сс».	1				https://urok95.ru/
16	МогӀанан а, доккха а элп «Рр».	1				https://desharkho.ru/

17	Моґланан а, доккха а элп «Хх».	1				https://desharkho.ru/
18	Моґланан а, доккха а элп «Бб».	1				https://urok95.ru/
19	Моґланан а, доккха а элп «Дд».	1				https://desharkho.ru/
20	Моґланан а, доккха а элп «Ее».	1				https://urok95.ru/
21	Моґланан а, доккха а элп «Нн».	1				https://desharkho.ru/
22	Моґланан а, доккха а элп «Тт».	1				https://urok95.ru/
23	Моґланан а, доккха а элп «Вв».	1				https://desharkho.ru/
24	Моґланан а, доккха а элп «Зз».	1				https://urok95.ru/
25	Моґланан а, доккха а элп «Йй».	1				https://urok95.ru/
26	Моґланан а, доккха а элп «Кк».	1				https://desharkho.ru/
27	Моґланан а, доккха а элп «Пп».	1				https://urok95.ru/
28	Моґланан а, доккха а элп «Ээ».	1				https://desharkho.ru/
29	Моґланан а, доккха а элп «Шш».	1				https://desharkho.ru/
30	Моґланан а, доккха а элп «Цц».	1				https://urok95.ru/
31	Моґланан а, доккха а элп «I».	1				https://desharkho.ru/
32	КIеда хьаьрк «Б» йаздар.	1				https://urok95.ru/
33	Къасторан хьаьрк «Ъ» йаздар.	1				https://urok95.ru/
34	Моґланан а, доккха а элп «ХЬ хь».	1				https://desharkho.ru/
35	Моґланан а, доккха а элп «КХ кх».	1				https://desharkho.ru/
36	Моґланан а, доккха а элп	1				https://urok95.ru/

	«КЪ къ».					
37	Моґланан а, доккха а элп «Гг».	1				https://urok95.ru/
38	Моґланан а, доккха а элп «Г1г1».	1				https://desharkho.ru/
39	Моґланан а, доккха а элп Аь аь».	1				https://desharkho.ru/
40	Моґланан а, доккха а элп «Оьоь».	1				https://desharkho.ru/
41	Моґланан а, доккха а элп «Уьуь».	1				https://urok95.ru/
42	Моґланан а, доккха а элп «Чч».	1				https://desharkho.ru/
43	Моґланан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1				https://urok95.ru/
44	Моґланан а, доккха а элп «Т1т1».	1				https://urok95.ru/
45	Моґланан а, доккха а элп «Жж».	1				https://desharkho.ru/
46	Моґланан а, доккха а элп «Х1х1».	1				https://desharkho.ru/
47	Моґланан а, доккха а элп «К1к1».	1				https://desharkho.ru/
48	Моґланан а, доккха а элп «Юю».	1				https://urok95.ru/
49	Моґланан а, доккха а элп «Юьюь».	1				https://desharkho.ru/
50	Моґланан а, доккха а элп «Яя».	1				https://urok95.ru/
51	Моґланан а, доккха а элп «Яьяь».	1				https://desharkho.ru/
52	Моґланан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1				https://urok95.ru/
53	Моґланан а, доккха а элп «П1п1».	1				https://urok95.ru/
54	Моґланан а, доккха а элп «Фф».	1				https://urok95.ru/
55	Моґланан а, доккха а элп	1				https://urok95.ru/

	«Ёё».					
56	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1				https://desharkho.ru/
57	Элп «Ы».	1				https://urok95.ru/
58	Нохчийн алфавит.	1				https://urok95.ru/
Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхара мур- 8 сахьт						
59	Дешнаш, предложенеш йазйар.	1				https://desharkho.ru/
60	Дош дехьадаккхар	1				https://desharkho.ru/
61	Текст. Предложени	1				https://desharkho.ru/
62	Уьн т1ера текст схьаязйар	1				https://desharkho.ru/
63	Талламан болх.	1	1			Талламан болх.
64	Г1алаташ т1ехь болх	1				https://urok95.ru/
65	Шен школах лаьцна муха дийца деза. Винчу денца декъал муха ван веза.	1				https://desharkho.ru/
66	Муха дийца деза х1ума муьлхачу басахь йу. Т1еч1аг1дар.	1				Талламан болх.
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		66	1	0		

ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ раг1	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			1аморан терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
1	1амийнарг карладаккхар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham
2	1амийнарг карладаккхар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham

3	1амийнарг карладакхар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
4	Къамел.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
5	Къамел.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
6	Къамел.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7	Аьзнаш а, элпаш а.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
9	Мукъа аьзнаш а , элпаш а.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
10	Мукъа аьзнаш а , элпаш а.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
11	Мукъа аьзнаш а, церан элпийн билгалонаш а.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
12	Мукъа аьзнаш а, церан элпийн билгалонаш а.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
13	Элпаш э, е юкъадог1у дешнаш.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
14	Элпаш э, е юкъадог1у дешнаш.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
15	Элпаш я,яь,ю.юь юкъадог1у дешнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
16	Элпаш я,яь,ю.юь юкъадог1у дешнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
17	Мукъаза аьзнаш а,уьш элпашца билгалдар.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
18	Талламан диктант	1	1			Диктант
19	Г1алаташ т1ехь болх.	1				
20	Мукъаза аз а, элп а й	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
21	Мукъаза аз а, элп а й	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
22	Нохчийн абат	1	1			
23	Нохчийн абат	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
24	Дош а, дешдакъа а	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
25	Дош а, дешдакъа а	1				
26	Дешнаш сехьадахар	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
27	Дешнаш сехьадахар	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

28	Дешнаш сехьадахар	1				
29	Предложени	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
30	Предложени	1				
31	Текст	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
32	Текст	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
33	Текст	1				
34	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехъ билгалдахар	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
35	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехъ билгалдахар	1				
36	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъаза азнаш а, уьш йозанехъ билгалдахар.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
37	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъаза азнаш а, уьш йозанехъ билгалдахар.	1				
38	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-тlаьхьа нисделча нийсаяздар	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
39	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-тlаьхьа нисделча нийсаяздар	1				
40	Барта «lа» цlе йолу дийцар хlоттадар.агlо 69	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
41	Дехий, доций мукъа аьзнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
42	Дехий, доций мукъа аьзнаш.	1				
43	Ев,ОВ,АБВ юкбадогlу дешнаш..	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
44	Ев,ОВ,АБВ юкбадогlу дешнаш..	1				
45	Талламан диктант	1				Диктант

46	Глалаташ тlехъ болх	1				
47	Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш а.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
48	Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш а.	1				
49	Элпаш Ъ,Ё,Ф,Щ юкъадогlу дешнаш	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
50	Элпаш Ъ,Ё,Ф,Щ юкъадогlу дешнаш	1				
51	Мукъаза аз а, элп а ъ.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
52	Мукъаза аз а, элп а ъ.	1				
53	Дош а, предложени а.	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
54	Дош а, предложени а.	1				
55	Хlуманаш билгалъен дешнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
56	Хlуманаш билгалъен дешнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
57	Хlуманаш билгалъен дешнаш.	1				
58	Доккха элп	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
59	Доккха элп	1				
60	Дештlаьхъенаш	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
61	Дештlаьхъенаш	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
62	Дештlаьхъенаш	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
63	Хlуманийн дар билгалден дешнаш	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

64	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	1				https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
65	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	1				
66	Х1уманийн билгало гойту дешнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
67	Х1уманийн билгало гойту дешнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
68	Х1уманийн билгало гойту дешнаш.	1				
69	Гергара дешнаш.	1				https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
70	Гергара дешнаш.	1				https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
71	Гергара дешнаш.	1				https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
72	Т1ерасхъайазйар	1				https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
73	Талламан болх	1	1			Диктант
74	Г1алаташ т1ехъ болх	1				
75	1амийнарг т1еч1аг1дар. Гергара дешнаш	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
76	1амийнарг т1еч1аг1дар. Гергара дешнаш	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
77	Предложени	1				https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
78	Предложени	1				https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham

79	Нохчийн абат	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
80	Нохчийн абат	1				
81	Дешнаш сехьадахар	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
82	Дешнаш сехьадахар	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
83	Дехий, доций мукъа аьзнаш	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
84	Дехий, доций мукъа аьзнаш	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
85	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-т1аьхьа нисделча нийсаяздар	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
86	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-т1аьхьа нисделча нийсаяздар	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
87	Х1ума билгалъеш долу дешнаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
88	Х1ума билгалъеш долу дешнаш.	1				
89	Дешт1аьхьенаш	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
90	Дешт1аьхьенаш	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
91	Суьрта т1ехь барта дийцар х1оттор аг1о 132	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
92	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
93	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	1				https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
94	Шеран талламан болх.	1	1			Диктант
95	Г1алаташ т1ехь болх	1				

96	Текст	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
97	Текст	1				
98	Парглат диктант (агlo № 136)	1				
99	Тлерасхъаязъяр(агlo № 137)	1				
100	Тестировани	1				
101	Шарахъ ламийнарг тлечлаглар	1				
102	Шарахъ ламийнарг тлечлаглар	1				
Программанин сахътийн йукъара терахь		102	4			

Нохчийн меттан поурочни планировани 3 класс

№	Урокан тема.	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
1амийнарг карладаккхар. 6с.						
1	Къамел.	1				https://desharkho.ru/
2	Текст.	1				www.urok95.ru
3	Предложени.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Доларчу ц1ерашкахъ доккха элп яздар.	1				https://desharkho.ru/
5	Талламан диктант.	1	1			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	Г1алаташ т1ехъ болх бар. Цхъанаораман дешнаш.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Аьзнаш а, элпаш а. 14 с.						
7	Аз а,элп а вовшех муха къаьста?	1				https://desharkho.ru/
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1				www.urok95.ru
9	Дош. Дешдакъа. Дош сехъадаккхар.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Деха а, доца а мукъа аьзнаш.	1				www.urok95.ru

11	Шалхачу элпашца билгалдеш долу абзнаш.	1				https://desharkho.ru/
12	Изложени «Бухланан клорни». Аг1о-28. (кечам)	1				https://desharkho.ru/
13	Изложени «Бухланан клорни».	1		1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Галаташ т1ехъ болх бар. Шалхачу элпашца билгалдеш долу абзнаш.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
15	Къасторан хъаьркаш.	1				www.urok95.ru
16	Къасторан хъаьркаш.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Доца шеконан мукъа абзнаш.	1				https://desharkho.ru/
18	Доца шеконан мукъа абзнаш.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
19	Дешан чаккхенгахъ –Н яздар.	1				www.urok95.ru
20	Дешан чаккхенгахъ –Н яздар.	1				https://desharkho.ru/
Предложени. 15с.						
21	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1				www.urok95.ru
22	Талламан диктант.	1	1			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Галаташ т1ехъ болх бар. Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1				https://desharkho.ru/
24	Айдаран предложени.	1				www.urok95.ru
25	Т1еч1аг1дар.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Подлежащи а, сказуеми а.	1				www.urok95.ru
27	Подлежащи а, сказуеми а.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи а, сказуеми а.	1				https://desharkho.ru/
29	Изложени «Ч1ерий лецар». (аг1о 58-59) (кечам)	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
30	Изложени «Ч1ерий лецар».	1		1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
31	Галаташ т1ехъ болх бар. Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а.	1				https://desharkho.ru/
32	Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а.	1				www.urok95.ru
33	Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Текст.	1				https://desharkho.ru/

35	Текст.	1				www.urok95.ru
Дешан х1оттам. 18 с.						
36	Орам.	1				www.urok95.ru
37	Орам.	1				https://desharkho.ru/
38	Суьрта т1ехь барта дийцар х1оттор. (аг1о 74, шардар 146)	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1				www.urok95.ru
40	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Чаккхе.	1				https://desharkho.ru/
42	Чаккхе.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
43	Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.	1				www.urok95.ru
44	Дешхьалхе.	1				www.urok95.ru
45	Дешхьалхе.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
46	Дешхьалхе.	1				www.urok95.ru
47	Талламан диктант.	1	1			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
48	Г1алаташ т1ехь болх бар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1				www.urok95.ru
50	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1				https://desharkho.ru/
51	Изложени «Ши газа». (аг1о 94). (кечам)	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
52	Изложени «Ши газа». (аг1о 94).	1		1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
53	Г1алаташ т1ехь болх бар. Суффикс.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Къамелан дакъош. 4с.						
54	Къамелан дакъош.	1				www.urok95.ru
55	Къамелан дакъош.	1				https://desharkho.ru/
56	Сочинени (аг1о 106, шардар 214)	1		1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Ц1ердешнийн терахьаш.	1				www.urok95.ru
Ц1ердош. 11 с.						
58	Ц1ердош.	1				www.urok95.ru
59	Ц1ердош.	1				https://desharkho.ru/

60	Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар.	1				www.urok95.ru
62	Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
63	Ц1ердешнийн классаш.	1				https://desharkho.ru/
64	Ц1ердешнийн классаш.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1				www.urok95.ru
66	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1				https://desharkho.ru/
67	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1				www.urok95.ru
68	Т1еч1аг1дар.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Билгалдош. 8 с.						
69	Билгалдош.	1				www.urok95.ru
70	Билгалдош.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
71	Дуьхьал маь1на долу билгалдешнаш.	1				www.urok95.ru
72	Дуьхьал маь1на долу билгалдешнаш.	1				https://desharkho.ru/
73	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1				www.urok95.ru
74	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
75	Талламан диктант.	1	1			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
76	Г1алаташ т1ехь болх бар. Билгалдош т1еч1аг1дар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Хандош. 10 с.						
77	Хандош.	1				www.urok95.ru
78	Хандош.	1				https://desharkho.ru/
79	Хандош.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
80	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1				www.urok95.ru
81	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1				https://desharkho.ru/
82	Хандешан билгалза кеп.	1				www.urok95.ru
83	Хандешан билгалза кеп.	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
84	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/

85	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1				https://desharkho.ru/
86	1амийначун хаарш-зийер агло № 173-174.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Шарахь 1амийнарг карладаккхар. 16с.						
87	Шарахь 1амийна теманаш карлайахар.	1	0			www.urok95.ru
88	Шарахь 1амийна теманаш карлайахар.	1				https://desharkho.ru/
89	Текст.	1				www.urok95.ru
90	Т1ера схъайазйар. (агло 179)	1	1			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дешан х1оттам.	1				www.urok95.ru
92	Дешан х1оттам.	1				https://desharkho.ru/
93	Суьрта т1ехь барта дийцар х1оттор. (агло 182)	1				https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Т1еч1аг1дар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Къамелан дакъош.	1				www.urok95.ru
96	Къамелан дакъош.	1				www.urok95.ru
97	Аьзнаш а, элпаш а.	1				www.urok95.ru
98	Талламан диктант.	1	1			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Г1алаташ т1ехь болх бар. Т1еч1аг1дар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
100	Ц1ердешнийн дожарш.	1				https://desharkho.ru/
101	Ц1ердешнийн дожарш.	1				https://desharkho.ru/
102	Шарахь 1амийнарг т1еч1аг1дар.	1				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Программа сахьтийн барам		102	6	4		

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			1аморан терахь	Электронни дешаран ресурс.
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
1амийнарг карладаккхар-28с.						
1	Дош. Предложени. Текст	1				https://desharkho.ru/
2	Дош. Предложени.	1				https://desharkho.ru/

	Текст					https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
3	Предложенин меженаш	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
4	Предложенин меженаш	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
5	Текстийн тайпанаш	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
6	Талламан болх	1	1			Диктант
7	Глалаташ тlехь болх Аьзнаш а, элпаш а	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
8	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
9	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
10	Дешан хlоттам.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
11	Дешан хlоттам.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
12	Чолхе дешнаш.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
13	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештlаьхье.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
14	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештlаьхье.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
15	Къасторан ь,ъ хьаьркаш.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

16	Къамелан дакъош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
17	Къамелан дакъош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
18	Къамелан дакъош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
19	Къамелан дакъош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
20	Талламан болх	1	1			Диктант
21	Глалаташ тlехъ болх. . Предложенин цхъанатайпа нара меженаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
22	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
23	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
24	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
25	Текст.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
26	Текст.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
27	Изложенина кечам бар (ar1o 43).	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
28	Изложени. ШЕРАН ЗАМАНАШ.	1		1		Изложени
Цlердош-19с						
29	Глалаташ тlехъ болх бар. Цlердош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/

						ps95.ru/dikdosham/
30	Ціердешнийн дожарш.Ціерниг дожар	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
31	Доланиг дожар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
32	Лург дожар	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
33	Дийриг дожар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
34	Кобчалниг дожар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
35	Хотталург дожар	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
36	Меттигниг дожар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
37	Дустург дожар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
38	Ціердешнийн дожарш. Карладаккхар	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
39	Ціердешнийн легарш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
40	Ціердешнийн легарш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
41	Ціердешнийн легарш.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
42	Талламан болх.	1	1			Диктант
43	Глалаташна тлехъ болх.ламийнарг тлечлаглдар.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/

44	ЦӀердешнийн дукхаллин терахь.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
45	Сочинени «1а» (аг1о73) (кечам)	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
46	Сочинени «1а»	1		1		Сочинени
47	Г1алаташна т1ехь болх ЦӀердешнийн дукхаллин терахь.	1				Йозанан таллар
Билгалдош-10сахьт						
48	Билгалдош.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
49	Билгалдош.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
50	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
51	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
52	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
53	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
54	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
55	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1		1		https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
56	Билгалдешнийн шолг1а легар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
57	Карладаккхар,т1еч1аг1дар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

Терахьдош-3с						
58	Терахьдош.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
59	Масаллин а, роґаллин а терахьдешнаш	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
60	Масаллин а, роґаллин а терахьдешнаш.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Ц1ерметдош-6с						
61	Ц1ерметдош.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
62	Йаххыйн ц1ерметдешнаш.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
63	Йаххыйн ц1ерметдешнаш.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
64	Изложени («Ши накъост» аґло 107) (кечам)	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
65	Изложени «Ши накъост»	1		1		Изложени
66	Г1алаташна т1ехъ болх. Ц1ерметдош т1еч1агдар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Хандош-10с.						
67	Хандош.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
68	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
69	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

70	Хандешан билгалза кеп.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
71	Хандешан билгалза кеп.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
72	Хандешан карара хан	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
73	Хандешан йахана хан	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
74	Хандешан йоглу хан	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан диктант	1	1			Диктант
76	Галаташна тлехъ болх бар. Хандешнашца ца,ма нийсайаздар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Чолхе предложени-2с.						
77	Чолхе предложени	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
78	Чолхе предложени	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
79	Тледерзар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
80	Тледерзар.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
1амийнарг карладаккхар-(22с)						
81	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
82	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1				https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

83	Дешан х1оттам.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
84	Дешан х1оттам.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
85	Дешан х1оттам.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
86	Къамелан дакъош. Ц1ердош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
87	Къамелан дакъош. Ц1ердош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
88	Къамелан дакъош. Ц1ердош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
89	Билгалдош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
90	Билгалдош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
91	Билгалдош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
92	Терахъдош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
93	Терахъдош	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
94	Ц1ерметдош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
95	Ц1ерметдош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
96	Хандош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/

97	Хандош.	1				https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
98	Талламан диктант.	1	1			Диктант
99	Глалаташна тлехъ болх бар.	1				
100	ламийнарг тлечлаглар.	1				
101	Тестировани	1				
102	Шарахъ ламийначун жамлар.	1				
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	5	3		

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL: <https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>